

Vastaus valtuustoaloitteeseen: ekologisen kompensaation käyttöönotto kaavoitushankkeissa

Kaupunkirakennelautakunta 04.02.2026 § 26
4316/10.02.03/2025

Valmistelijat / lisätiedot:

kaavasuunnittelija Jukka Holopainen, puh. 044 718 5418
kaupunkisuunnittelujohtaja Ilkka Laine, puh. 044 718 5401
etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

Päätösehdotus

elinvoimajohtaja Timo Antikainen

Kaupunkirakennelautakunta päättää antaa kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle oheisen vastauksen valtuustoaloitteeseen.

Päätös

Merkitään, että kaavasuunnittelija Jukka Holopainen oli läsnä pykälässä ja poistui kokouksesta asian esittelyn jälkeen.

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Petri Nieminen ja 13 muuta valtuutettua on kaupunginvaltuuston kokouksessa 19.5.2025 § 40 jättänyt valtuustoaloitteen ekologisen kompensaation käyttöönotosta kaavoitushankkeissa. Valtuustoaloitteessa esitetään osana luontopositiivisuuden tavoittelua kahta toimenpidettä ekologisen kompensaation käyttöönotoksi Kuopion kaupungin kaavahankkeissa:

1. Vapaaehtoisen ekologisen kompensaation käyttöönotto kaikissa kaavahankkeissa
2. Pieni Neulamäki II otetaan ensimmäiseksi kohteeksi asemakaavoituksen osalta ja sen osalta tulee laskea aiheutettu luontohaitta ja hyvittää se. Hyvittämisen tulee olla lisäistä suojelua LUMO-ohjelmassa päätettyyn 10 % suojelutasoon nähden.

1. Vapaaehtoisen ekologisen kompensaation käyttöönotto kaavahankkeissa

Uudessa luonnonsuojelulaissa on säädetty vapaaehtoisesta ekologisesta kompensaatiosta ja siitä, miten sitä toteutetaan. Ekologisen kompensaation tavoite on luonnon kokonaisuheikentymättömyys. Lievennyshierarkian mukaan luontoarvojen väheneminen tulee ehkäistä ensisijaisesti siten, että arvokkaimmat luontokohteet tunnistetaan ja jätetään rakentamisen ulkopuolelle. Toiseksi luontoarvoihin kohdistuva haitta tulee minimoida. Viimesijaisesti ne haitat, joita ei voida estää, kompensoidaan suojelemalla tai ennallistamalla luontoa toisaalla. Ekologisessa kompensaatiossa keskeisiä periaatteita ovat vastaavuus (tietty luontotyyppi pitää hyvittää samalla luontotyyppillä), lisäisyys (hyvitysten on oltava aidosti uutta

luonnonle) ja pysyvyys (lupa- ja valvontaviraston rajauspäätös). Heikennys ja hyvitys lasketaan luonnonarvohehtaareina.

Kuten valtuustoaloitteessa on todettu, kaupunginvaltuusto on päättänyt luonnon monimuotoisuusohjelmassa (LUMO), että kaupunki selvittää, miten kaavatyön luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamat heikennykset hyvitetään lisäämällä monimuotoisuutta toisaalla (ekologinen kompensatio). Kuopio on sitoutunut lisäksi Suomen suurimpien kaupunkien luontojulkilausumassa luontokadon torjuntaan, toteuttamaan lievennyshierarkian periaatteita sekä edistämään ekologisen kompensaation ja luonnonarvomarkkinoiden syntymistä.

Vapaaehtoista ekologista kompensaatiota ei ole toistaiseksi otettu käyttöön kaavahankkeissa. LUMO-ohjelmassa mainittu selvitystyö vapaaehtoisen ekologisen kompensaation toteutustavoista, vaikutuksista ja mahdollisuuksista kaavoituksen yhteydessä on aloitettu vuoden 2025 aikana ja se jatkuu vuonna 2026. Lain edellyttämällä tavalla toteutettu ekologinen kompensatio aiheuttaa uusia selvitystarpeita ja rajoittaa kompensaatioon käytetyn alueen jatkoehdyntämisen pysyvästi. Vaikutukset mm. kaavoitukseen, maapolitiikkaan, talouteen, vetovoimatekijöihin sekä metsätuhooriskeihin ja niiden hallintaan voivat olla moninaisia, merkittäviä ja pitkäaikaisia. Tämän takia vaikutukset ja menettelytavat tulee selvittää riittäväällä tavalla ennen menettelyn käyttöönottoa. Selvitystyötä koordinoimaan on perustettu alueellisten ympäristönsuojelupalveluiden, strategisen maankäytön, asemakaavoituksen ja maaomaisuuden hallintapalveluiden viranhaltijoista ja asiantuntijoista koostuva työryhmä.

Työryhmä on päättänyt ja tehnyt seuraavia toimenpiteitä vapaaehtoisen ekologisen kompensaation käyttöönoton selvittämiseksi vuosien 2025-2026 aikana:

a. Muiden kaupunkien toimintamallien kartoitus

Selvitystyö on aloitettu muiden kaupunkien toimintamallien kartoituksella. Selvityshetkellä Vantaa on ainoana kaupunkina ottanut ekologisen kompensaation käyttöön kaavahankkeissa. Espoossa kompensaatioperiaatteiden kehitys on käynnissä. Monessa kaupungissa, kuten Lahdessa, Oulussa, Helsingissä, Turussa, Jyväskylässä ja Joensuussa on meneillään ekologisen kompensaation pilottihankkeita. Muiden kaupunkien toimintamalleja tullaan vielä selvittämään lisää vuoden 2026 aikana.

b. Luonnonarvohehtaarien menetelmän käyttöönotto kaavahankkeiden luontoselvityksissä

Ekologisen kompensaation yhtenäisiä laskentamenetelmiä on määritetty valtakunnallisessa BOOST-hankkeessa. Menetelmä edellyttää vakioidulla selvitystavalla tehtyjä luontotyyppikartoituksia, joiden pohjalta lasketaan kunkin luontotyyppikuvion luontoarvohehtaarit perustuen niiden luontotyyppiin ja ekologiseen tilaan. Luonnonarvohehtaarit ovat ekologisen kompensaation vakioyksikkö, jota käytetään kompensaatioarvon laskemiseen. Selvitystapa on uusi ja sen käytöstä on valtakunnallisesti rajallisesti kokemuksia. Ekologisen kompensaation selvitystyötä varten menetelmää testattiin Kuopiossa kolmen kaavatyön yhteydessä vuonna 2025. Kuopiossa luontotyyppiselvitys on tehty vuonna 2025 Matkusen ja Neulamäenrinteen asemakaavahankkeiden alueilta. Lisäksi Hepomäen vihreänsiirtymän alueella tätä on tehty konsulttityönä. Vuonna 2026 käynnistyvien kaavahankkeiden luontoselvitykset pyritään soveltuvilta osin toteuttamaan tällä menetelmällä.

c. Pilottikohteiden toteutus

Edellä mainitut kaavahankkeet (Matkus, Neulamäenrinne, Hepomäen hankealue) on valittu pilottikohteiksi, joille lasketaan luonnonarvohehtaarit ja etsitään niille sopivat hyvityskohteet. Selvitystyön tulosten pohjalta päätetään, kompensoidaanko kohteet luonnonsuojelulaissa tarkoitettulla tavalla. Mahdollista kompensatiota ei sidota tässä vaiheessa kyseisiin kaavahankkeisiin, koska menettelyä ei ole otettu käyttöön niiden vireille tullessa ja yhtenäisistä periaatteista ei ole päätetty. Luonnonsuojelulaki ei sido vapaaehtoista ekologista kompensatiota kaavoitukseen, joten kompensatio voidaan tehdä myös kaavan hyväksymisen jälkeen. Pilottikohteiden kokemusten pohjalta viedään päättäjille ehdotus, millaisissa tilanteissa ekologista kompensatiota käytetään jatkossa Kuopiossa.

2. Pieni Neulamäki II asemakaavan ottaminen ensimmäiseksi ekologisen kompensaation kohteeksi

Pieni Neulamäki II asemakaava on hyväksytty Kuopion kaupunginvaltuustossa 14.4.2025 (§ 23). Kaavan hyväksymispäätöksestä on jätetty kolme valitusta Itä-Suomen hallinto-oikeuteen, joka ei ole vielä antanut ratkaisuaan. Kuopion kaupunginhallitus on päätöksellään 16.6.2025 (§ 202) määrännyt valituksenalaisen kaavan sekä sitovan tonttijaon ja rakentamistapaohjeen tulemaan osittain voimaan. Kaavan vireille tullessa ekologisen kompensaation käyttöönoton selvittämistä ei ollut vielä päätetty. Kyseiselle kaava-alueelle ei ole tehty kompensatioarvon laskennan vaatimaa luontotyyppiselvitystä. Aikaisemmin kuvatuista syistä johtuen vapaaehtoista ekologista kompensatiota ei ole tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön yksittäisen kaavahankkeen alueella, ennen kuin menettelyn vaikutukset on selvitetty sekä toteutuksen menettelytavat laadittu ja hyväksytty. Valtuuston hyväksymästä ja osittain voimaan tulleesta asemakaavasta ei ole myöskään tarkoituksenmukaista teettää lisäselvityksiä valitusmenettelyn aikana. Ekologista kompensatiota ei ole sidottu lainsäädännössä kaavoitukseen, joten kompensatio Pieni Neulamäki II:n alueelle on mahdollista tehdä myös kaavan hyväksymisen jälkeen, kun menettely on hyväksytty.

3. Yhteenveto

Vapaaehtoisen ekologisen kompensaation käyttöönotto aiheuttaa vaikutuksia, jotka täytyy selvittää. Tätä varten on perustettu työryhmä, joka pilotoi menettelyä kolmen kaava-alueen osalta. Selvityksistä tehtävien johtopäätösten perusteella jatkojalostetaan toimintamalli, joka tuodaan laajempaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Tätä ennen ei ole tarkoituksenmukaista päättää ekologisen kompensaation käyttöönotosta kaikissa kaavahankkeissa tai menettelyn soveltamisesta Pieni Neulamäki II asemakaavaan.

Toimivallan peruste

Kuopion kaupungin hallintosäätö 1.1.2026 33 § ja 121 §.

Vaikutusten arviointi

Päätöksen vaikutusten ennakkoarviointia ei tehdä, kun kyseessä on esitykseen vastaaminen (kh 21.10.2024 § 293).

Liitteet 4316/2025 Valtuustoaloite - Ekologisen kompensaation käyttöönotto
kaavoitushankkeissa